
DEN CATILINSKA SAMMANSVÄRJNINGEN

En studie i dess politiska påverkan på den romerska republiken

Love Liedholm

Institutionen för arkeologi och antikens historia

Lunds universitet

Kandidatuppsats i AKSK04

Höstterminen 2013

Handledare: Ann-Louise Schallin

Innehåll

Inledning.....	3
Ämnespresentation och historisk kontext	3
Frågeställning, syfte och avgränsningar	6
Källmaterial och källkritik	6
Tidigare forskning.....	9
Vetenskaplig metod.....	10
Roms politiska liv	11
Analys	14
Argument för att republiken stärktes under sammansvärjningen	14
Argument för att republiken försvagades under sammansvärjningen	17
Argument för att republiken stärktes efter sammansvärjningen	20
Argument för att republiken försvagades efter sammansvärjningen.....	22
Diskussion och slutsatser	26
Första frågan	26
Andra frågan.....	29
Sammanfattning.....	31
Källförteckning.....	33
Antika källor.....	33
Litteratur.....	34
Elektroniskt material	35

This study centres on the Catilinarian Conspiracy and its impact on the Roman Republic. My main focus of interest is to examine if the conspiracy strengthened or weakened the power of those, mainly Cicero and his allies, who fought to preserve the republic as it was. I will also study which effects the conspiracy might have had on the continuing political life in Rome.

My source material consists of ancient written sources written by Cicero, Sallust, Plutarch and Cassius Dio. To extract information from them I will have to use a method of text interpretation because the sources can be deceiving if read without context.

The analysis consists of quotations from my sources which either demonstrate that the republic gained or lost strength during and after the conspiracy. My results show that the republicans temporarily gained influence by the unravelling of the conspiracy. They soon lost their momentum, though, when they refused to cooperate with the populace. Caesar, Crassus and Pompey, on the other hand, choose to ally themselves with the crowd and they therefore quickly established political supremacy in the capital.

The changes to the political life I was able to trace were that the physical assault overcame the verbal kind. The politician with the sharpest sword were the one who controlled political procedures, not the one with the sharpest tongue. The important competition between aristocratic politicians also seems to have come to a sudden halt due to the triumvirs' accession to power. We can also see a progression towards a more goal-oriented political climate, with less focus on old political values such as morals, ethics and heritage.

Inledning

Ämnespresentation och historisk kontext

Denna uppsats kommer att beröra det sista skälvande århundradet av den romerska republiken. Mer specifikt tar den sitt avstamp i den catilinska sammansvärjningen som ägde rum 64-62 f.Kr. och de efterföljande årens politiska scen, med målet att analysera dess påverkan på republikens fortsatta utveckling.

Det senrepublika Rom var nämligen en tid av instabilitet och intriger. Från att ha kämpat till sig kontrollen över sin egen hemstad 509 f.Kr. hade romarna de följande århundradena erövrat ett enormt imperium. Det var en framgångssaga utan dess like och Roms blick var ständigt riktad framåt, outtröttligt sökande efter nya områden att lägga under sig. Kring år 100 f.Kr. började dock detta väldiga maskineri att knaka i fogarna. Riket hade expanderat otroligt snabbt, men ramen som höll det samman var alltför ostadig. Blicken som tidigare varit riktad utåt var nu tvungen att vändas ända in till hjärtat av riket – Rom. Detta skulle bli skådeplatsen för rikets fortsatta öde.¹

Vad det romerska riket genomgick var en sorts identitetskris. Förändring krävdes men istället för att lösa problemen försökte senatorerna att sopa dem under mattan och tysta allt motstånd, likt de hade gjort med Gracchernas reformprogram 133 och 121 f.Kr.² Senatens styrande hand var således inte längre det självklara valet. Vägen till makten låg därför öppen på ett helt annat sätt än tidigare i och med det ostabila läget. Spelade man det politiska spelet väl fanns det möjlighet för en enskild person att nå högre än vad någon annan tidigare hade gjort.³

Detta skulle med tiden visa sig bli slutet för republiken och början på kejsardömet 27 f.Kr. då Augustus grundar Principatet, men vägen dit var långt ifrån spikrak. Under denna turbulenta period framträder nämligen en mängd namnkunniga personer: Gaius Marius, Lucius Cornelius Sulla, Gnaeus Pompeius, Marcus Licinius Crassus, Gaius Julius Caesar och Marcus Tullius Cicero, för att nämna några. Den sistnämnde kommer även att spela en stor roll i den

---

¹ Wikander & Wikander 2003, 175-176.

² Wikander & Wikander 2003, 172.

³ Wikander & Wikander 2003, 173.

här uppsatsen. Det var nämligen han som under sin tid som konsul avslöjade sammansvärjningen och, om du frågar honom själv, räddade staten från undergång.⁴

Låt oss dock börja från början med en mer ingående redogörelse över vad den catilinska sammansvärjningen omfattar. Jag vill dock hålla denna skildring så neutral som möjligt för att inte inkräkta på min analys område. Diskussioner om eventuella felaktigheter eller oklarheter i beskrivningen av sammansvärjningen kommer därför att sparas till dess.

Att sammansvärjningen över huvud taget fått det namn den har beror på att dess ledare hette Lucius Sergius Catilina. Denna man kom från en anrik patricisk släkt men som vid tidpunkten för sammansvärjningen var utblottad. Han var dock fast inställd på att bli politiker och att en dag få väljas till konsul. Ska man tro källorna saknade han dock det tålmod och den moral som krävdes för att nå toppen på legitim väg. Istället försökte han starta en revolution för att göra sig av med dem som stod mellan honom och makten.⁵

Tidigare skrev jag att sammansvärjningen sträckte sig från 64 till 62 f.Kr. Detta är dock inte helt sant då Sallustius (en av mina källor som kommer presenteras senare) delar upp händelsen i två delar: Den första och andra catilinska sammansvärjningen. Den första utspelade sig redan år 66-65 f.Kr. då Catilina ska ha planerat att mörda de sittande konsulerna eftersom dessa hade stoppat honom från att delta i det nästkommande valet. Planen misslyckades dock eftersom inte tillräckligt många beväpnade män hade infunnit sig på den angivna tiden.⁶ Många anser dock att Sallustius har tolkat sina källor fel och att Catilina inte var inblandad i detta påstådda kupp försök.⁷ Denna uppsats kommer därför att framförallt behandla, vad Sallustius kallar, den andra sammansvärjningen.

Den andra delen äger rum i samband med konsulvalen till åren 63 och 62 f. Kr. vilka hölls år 64 respektive 63 f.Kr. Catilina hade ännu inte gett upp kampen om konsulämbetet och kandiderar därför en andra gång 64 f.Kr. Denna gång tillåts han ställa upp men hans motståndare Cicero och Gaius Antonius Hybrida blir honom övermäktiga. Även hans tredje och sista försök blir ett misslyckande då han återigen får se sig besegrad i valet året därpå.⁸

---

⁴ Cavallin 1975, 18. (Se översättarens förord.)

⁵ Cavallin 1975, 16-17. (Se förord.)

⁶ Sal. *Cat.* 18; Cavallin 1969, 30-31. (Hädanefter kommer referenser till antik litteratur att efterföljas av sidnumret i den översättning som har används.)

⁷ Odahl 1971, 37; Kaplan 1968, 43-48; Cavallin 1969, 148-149. (Se översättarens kommentarer.)

⁸ Cavallin 1975, 16-17. (Se förord.)

Efter den tredje förlusten väljer Catilina att ta ett radikalt beslut. Istället för att söka en fjärde gång planerar han och ett antal sammansvurna att genomföra en beväpnad revolt. De börjar därför i hemlighet att rekrytera en armé med vars hjälp de ska inta Rom. Cicero, som nu tillträtt konsulsämbetet, lyckas dock få vetskap om vad som höll på att ske och kastar därefter ut Catilina ur Rom.⁹

Han hade dock ännu inte tillräckligt med bevis för att göra det samma mot de andra konspiratorerna. Dessa kan därför fortsätta sin verksamhet innanför murarna och närmar sig en gallisk stam, vars delegation var på besök i staden, för att vinna över dem på deras sida. Planen fungerar dock inte som tänkt. De brev som skickas till gallerna, undertecknade med konspiratorernas namn, hamnar tillslut på Ciceros skrivbord. I och med detta har konsuln äntligen de bevis han behöver för att agera; konspiratorerna grips och senaten beslutar att de inblandade ska avrättas.¹⁰

Catilina var dock fortfarande på fri fot och hade vid det här laget förenat sig med sin armé i Etrurien. Överraskningsmomentet var dock sedan länge förlorat och hans armé stod nu ensam mot republikens legioner. Föga förvånade gjorde dessa processen kort med konspiratorernas otränade armé och Catilina stupar själv i slaget 62 f.Kr. vilket markerar slutet för den catilinska sammansvärjningen.¹¹

Historien skulle också mycket riktigt kunnat ha slutat där, och förpassat sammansvärjningen till en parentes i den romerska historien, om det inte vore för att det knappt 15 år efter Ciceros stora seger satt en ny och betydligt mäktigare Catilina-gestalt på Roms "tron" vid namn Gaius Julius Caesar. Det är denna paradox som kommer att ligga till grund för uppsatsens frågeställningar.

---

⁹ Cavallin 1975, 17. (Se förord.)

¹⁰ Cavallin 1975, 17. (Se förord.)

¹¹ Cavallin 1975, 18. (Se förord.)

Frågeställning, syfte och avgränsningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilken påverkan den catilinska sammansvärjningen hade på republiken och hur den kunde falla så pass snabbt efter att ha gått triumferande ut ur ett stort organiserat revolutionsförsök. De frågor jag kommer att ställa till mitt källmaterial och förhoppningsvis kunna besvara är därför:

1. Stärktes eller försvagades republiken och dess förespråkare under och efter sammansvärjningen?
2. Hur förändrades det politiska livet i Rom till följd av sammansvärjningen?

Det som åsyftas med republiken och dess förespråkare är framförallt de senatorer, med Cicero i spetsen, som ville bevara den gamla republiken och dess politiska system. Vad som menas med termen *stärktes* är följaktligen utdrag från mina källor som tyder på att deras inflytande stärktes under eller efter sammansvärjningen. Termen *försvagades* är således text som tyder på det motsatta. Detta kan inkludera att deras motståndare blev starkare eller ett ökat missnöje gentemot det gamla republikanska systemet.

De sista årtiondena av den romerska republiken var dock en oerhört händelserik period. För att inte gå vilse i virrvarret av personer och händelser samt hålla mig trogen till mitt ämne har jag därför valt att fokusera på de 10 efterföljande åren efter konspirationens avslöjande. Om jag inte gjorde detta skulle min frågeställning riskera att bli alltför bred.

Källmaterial och källkritik

På grund av uppsatsens frågeställningar kommer enbart textbaserade källor att användas.

Originalkällorna är skrivna på latin men då jag inte behärskar språket kommer jag att använda mig av översättningar på svenska och engelska.

Den kanske viktigaste källan vi har om den romerska republikens slutskede är ingen mindre än sammansvärjningens baneman Marcus Tullius Cicero. Hans fyra tal mot Catilina (*In Catilinam I-IV*) är en ovärderlig källa för att kartlägga händelserna under sammansvärjningen. Det första av dessa hölls i senaten den nionde november 63 f.Kr. Detta var innan Cicero till fullo vågat avslöja sammansvärjningen men han pressade Catilina så pass att konspiratören flydde från Rom. Det andra talet hölls dagen efter inför Roms folk för att vända dem mot Catilina. Det tredje talet hölls den tredje december, också det inför folket. Vid denna tidpunkt var sammansvärjningen avslöjad och Catilinas närmaste anhängare som fortfarande befann

sig inne i staden var gripna. Det fjärde och sista talet hölls i senaten den femte december under debatten angående hur de gripna konspiratörerna skulle straffas.¹²

Ytterligare tre tal av Cicero kommer att användas, närmare bestämt *Pro Sestio*, *Pro Caelio* och *Pro Milone*. Det första hölls 56 f.Kr. i rättegången mot Publius Sestius. Det andra hölls samma år i rättegången mot M. Caelius Rufus som bland annat misstänktes ha haft samröre med Catilina. Det tredje hölls 52 f.Kr. i rättegången mot Titus Annius Milo som stod anklagad för att ha mördat Clodius Pulcher. I alla tre talen tar Cicero rollen som försvarare. Jag har valt dessa tre tal då de innehåller användbar fakta angående hur politiken förändrades efter att Cicero avslutat sitt konsulat.

Även Ciceros privata brev som han skrivit till sin vän Atticus (*Epistulae ad Atticum* / *Letters to Atticus*) kommer att användas. Tyvärr finns det inga brev bevarade under Ciceros tid som konsul, istället återupptas brevväxlingen två år efter händelserna. Trots detta ger breven oss en god insikt i Roms politiska liv under den här perioden.

Utgår man från källornas närhet till perioden som ska studeras är de ytterst användbara då de är samtida förstahandskällor. Problemet ligger dock i vem som är författaren till texterna. Cicero var den som avslöjade sammansvärjningen och det är därför inte svårt att föreställa sig att källorna kan vara tendensiösa. Talen är också publicerade i efterhand av Cicero och vi vet inte om texterna exakt stämmer överens med vad som faktiskt sades.¹³

Detta innebär dock inte att källorna behöver förkastas, men det gäller att läsa mellan raderna och inte ta allt som står för sant. Läser man till exempel talet *Pro Milone* bokstavligt skulle man tro att Milo var den ideala romaren och Clodius hans totala motsats. I själva verket var talet Ciceros sätt att tacka Milo för att han räddat honom från ett liv i exil. Sanningen är att varken Milo eller Clodius var någon ideal romare – snarare tvärtom.¹⁴ I sina brev kan Cicero också uttrycka sig betydligt friare än vad han har möjlighet att göra i sina publika tal, vilket ger en mer nyanserad bild av den romerska politikens svängningar då han även skriver om de problem han och republiken ställs inför.

Den andra antika författaren jag har valt att använda mig av är Sallustius (cirka 86-35 f.Kr.) och hans bok *Bellum Catilinae* som skrevs cirka 44-40 f.Kr. Boken kretsar kring sammansvärjningens förlopp och vilka som var inblandade i den. Sallustius är en viktig källa

¹² Cavallin 1975, 17-18. (Se förord.)

¹³ Millar 1998, 9.

¹⁴ Cavallin 1975, 20-21. (Se förord.)

då vi i och med hans bok får en annan samtida persons perspektiv på händelserna utöver Ciceros. Faktum är att Cicero enbart omtalas ett fåtal gånger i boken då Sallustius väljer att ge honom en mindre framträdande roll i avslöjandet av sammansvärjningen. Istället läggs fokus på Cato den yngre och Caesar som båda får ingående personlighetsbeskrivningar. I boken får vi också refererat de båda tal männen höll i senaten under debatten om de gripna konspiratörernas fortsatta öde.

Varför Sallustius har valt att utelämna Cicero och i vilken mån det var befogat kan man bara spekulera i. Kanske tyckte han helt enkelt inte om Cicero då han själv varit politiker och säkerligen mött ex-konsuln flertalet gånger. Sallustius var i alla fall inte en beundrare av den store författarens skriftspråk och försökte istället skriva så olikt Cicero som möjligt. Kanske var det också som så att Sallustius ansåg att Cicero fått återge sin version alltför många gånger och att han var trött på Ciceros självpropaganda.¹⁵

Även om Sallustius är en samtida källa måste man dock ha i åtanke att boken skrevs cirka 20 år efter sammansvärjningen. Sallustius politiska karriär börjar inte heller förrän 52 f.Kr.¹⁶ Vi kan därför anta att han inte var närvarande under till exempel de två tal i senaten han refererar till. Trots detta anser jag dock att Sallustius är en användbar källa. Eftersom han själv varit politiker borde han ha förstått det politiska spelet betydligt bättre än en utomstående historieskrivare, samt att hans verk som sagt utgör en viktig motpol gentemot Ciceros skildringar.

Ytterligare författare som jag har valt att använda mig av är Plutarchos (cirka 46-120 e.Kr.) och hans biografier över Cicero, Caesar, Pompeius och Cato den yngre. Samt Cassius Dio (cirka 150-235 e.Kr.) och hans verk *Historia Romana*, ett alster som var tänkt att omfatta hela den romerska historien. Det som framförallt skiljer dessa författare åt från Cicero och Sallustius är att de inte är samtida källor då det i till exempel Dios fall har gått ett par hundra år sedan den catilinska sammansvärjningen.

Källorna får därför klassas som andrahandskällor, men eftersom texterna skrevs så pass långt efter att sammansvärjningen ägde rum lider de dock inte av samma tendensiösa problem som finns i till exempel Ciceros texter. Författarna borde ha kunnat tillämpa en mer objektiv hållning när de skrev då de inte hade några personliga eller politiska band att ta hänsyn till.

---

¹⁵ Cavallin 1969, 10-13. (Se förord.)

¹⁶ Cavallin 1969, 10. (Se förord.)

Åtminstone Plutarchos hade även tillgång till samtida källor som inte har överlevt till våra dagar vilket ytterligare motiverar läsning av hans verk.¹⁷

Tidigare forskning

Forskningen kring den catilinska sammansvärjningen har framförallt rört sig inom fyra huvudområden. Den första kategorin forskare har tagit källornas ord för sanning och fördömt Catilina och hans anhängares handlingar på alla sätt möjliga. Dessa forskares uppfattning är att den catilinska sammansvärjningen startats av depraverade aristokraters vars mål var att skapa kaos och förstörelse i staten.¹⁸ Hade det inte varit för Cicero, som genom sin list besegrade konspiratörerna, hade republiken fallit där och då.¹⁹

Den andra kategorin forskare står i direkt motsatt till den första. Dessa har valt att kritisera källorna och ifrågasätta deras trovärdighet. Både Sallustius och Cicero ska bland annat ha haft anledning att mörka sanningen och medvetet försökt smutskasta Catilina. Deras redogörelser över sammansvärjningen kan vi därför inte lita på. Hos dessa forskare kan vi därför se försök till att rentvå Catilina från sitt befläckade rykte.²⁰ Catilina ska i själva verket inte ha varit värre än många andra av dåtidens politiker och han borde snarare betraktas som en förespråkare för sociala reformer istället för en grym mördare.²¹

Den tredje kategorin består av de forskare som anser att Catilina enbart användes som en marionett av mäktigare politiker, till exempel Caesar och Crassus. Det var genom stödet från deras mäktiga politiska fraktioner som gjorde det möjligt för Catilina att organisera revolten. Att sammansvärjningen misslyckades berodde på att dessa bakomliggande krafter drog tillbaka sitt stöd i sista stund.²² Den romerska politiken var således inte en plats för individuellt verkande politiker. Det krävdes en stark fraktion i ryggen för kunna hävda sig på den politiska scenen.²³

Det finns dock dem som anser att Catilina inte enbart var ett instrument för andras viljor, vilka utgör den fjärde och sista kategorin forskare. Dessa är av uppfattningen att Catilina var ledare

¹⁷ Plut. *Caes.* VIII.2-4; Perrin 1986, 461.

¹⁸ Yavetz 1963, 485. (Författaren redogör över forskningshistoriken kring ämnet och sållar sig därför inte till någon särskild kategori.)

¹⁹ Odahl 1971, 115. (Argumenterar för kategori nummer ett.)

²⁰ Kaplan 1968, 4-5, 14-15. (Argumenterar för kategori nummer två.)

²¹ Kaplan 1968, 14-15; Yavetz 1963, 486.

²² Jones 1936, 89-90, 92-93; Yavetz 1963, 486. (Jones argumenterar för kategori nummer tre.)

²³ Yavetz 1963, 486.

över det snabbt växande antal aristokrater som blivit ruinerade i sin jakt på politiska ämbeten.²⁴

Forskningen kring sammansvärjningen verkar dock på senare år ha stagnerat. Ämnet dyker allt som oftast upp i övergripande verk om den romerska historien men berörs där bara i korthet. Av de verk som faktiskt finns att tillgå, som i sin helhet utgår från sammansvärjningen, är majoriteten föråldrade och byggda på felaktigheter.²⁵

Vetenskaplig metod

Baserat på vetenskapen om att forskningen kring den catilinska sammansvärjningen tycks ha avstannat anser jag att det finns ett vetenskapligt hål att fylla. Faktum är att det senaste verket jag har lyckats komma över som kretsar kring sammansvärjningen är från 1971. Mycket har hänt sedan dess. Framförallt har synen på den romerska politiken genomgått stora förändringar, vilket gör att jag kommer att sätta in händelserna i en helt annat politisk kontext än vad tidigare forskare har gjort.

Den här uppsatsen kommer heller varken försöka rentvå eller döma Catilina. Tanken om att han inte var den skurk som de antika författarna utgav honom för att vara är dock viktig att ha i bakhuvudet när källmaterialet läses, då man annars riskerar att få en väldigt skev bild av den romerska politiken. Är man dock alltför kritisk under läsningen och förkastar allt som exempelvis Cicero skriver som inte stärker Catilinas försvar riskerar man däremot att få en lika skev bild åt det andra hållet. Jag kommer därför försöka hålla en balans mellan de två sidorna när jag läser texterna.

Då jag enbart kommer att använda mig av textbaserade källor kommer en hermeneutisk metod (texttolkning) att användas för att utvinna kunskap ur materialet. Hermeneutik handlar i mångt och mycket om att gå från en texts detaljer till dess helhet och sedan tillbaka. Man brukar därför tala om en slags tolkningsspiral.²⁶ Citaten/referaten i denna uppsats är just små detaljer i en betydligt större mängd text. Under analysens gång kommer dock dessa korta nedslag i texterna att forma en betydligt större helhet allteftersom att de sätts i relation till varandra. Det kommer därmed också vara en kvalitativ och ej kvantitativ metod som används. Materialet

---

²⁴ Yavetz 1963, 486-487.

²⁵ Odahl 1971, 7-8.

²⁶ Hermeneutik. <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/hermeneutik#>, Nationalencyklopedin, hämtad 2014-01-05.

kommer att kräva kvalitativ och kritisk granskning då jag redan har tagit upp några av de fallgropar man riskerar att falla i om man läser källorna alltför bokstavligt.

Analysen kommer således att bygga på citat/referat från de källor jag använder som är relevanta för de frågor jag har ställt. Vad som är relevant är upp till mig att bestämma, men också att motivera för läsaren. Citaten kommer att delas upp i sådana som tyder på att sammansvärjningen stärkte republiken och citat som tyder på det motsatta. Presenteras dock dessa citat enbart i två spalter utan något sammanhang skulle det vara ytterst svårt för läsaren att följa mina tankegångar, samt att jag skulle tvingas att upprepa alla citat i min diskussion. Jag har därför tagit beslutet att citaten presenteras och motiveras/tolkas i samma avsnitt för att undvika upprepning och förvirring. Resultaten kommer sedan att knytas ihop i avsnittet ”Diskussion och slutsatser” där jag försöker ge svar på mina frågeställningar.

Min andra fråga kommer utgå från de citat som analyserats i den första frågan (det kan dock bli nödvändigt att använda ytterligare ett par citat för att kontextualisera mina slutsatser på bästa sätt). Frågeställningen kommer inte heller utgå från ett lika subjektivt perspektiv som den första frågan, istället är det ett teoretiskt perspektiv på det politiska livet i Rom som ligger till grund för den andra frågan. Jag kommer därför att behöva använda mig av litteratur som berör teorin kring den romerska politiken och även inkorporera denna i mina slutsatser. Tanken är att ställa upp en grundläggande modell för det politiska livet i Rom (som går att hitta i avsnittet nedan) och sedan med hjälp av mina citat analysera och argumentera på vilka sätt detta normaltillstånd bröts efter sammansvärjningen. Såsom i den första frågan kommer mitt svar att presenteras i avsnittet ”Diskussion och slutsatser”.

Roms politiska liv

Enkelt förklarar byggde den romerska politiken på tre nav: senaten, ämbetsmännen och folket. Ämbetsmännen stod för den verkställande makten, senaten var i grund och botten enbart rådgivande och folket röstade fram ämbetsmännen. Dessa tre maktsfärer skulle sedan övervaka och kontrollera varandra för att på så sätt garantera att Rom aldrig hamnade under en förtryckande kungs styre igen. Även om det såg bra ut på pappret fungerade dock inte systemet lika smärtfritt i praktiken. Hur det verkligen var utformat har dock debatterats flitigt de senaste åren.²⁷

---

²⁷ Hammar 2013, 78-79.

Under större delen av 1900-talet har forskare haft uppfattningen om att den romerska politiken styrdes av så kallade patronus-klientförhållanden. Innebörden av detta begrepp är att en rik och mäktig patronus (familjefader) knöt klienter till sig genom att erbjuda beskydd och pengar. I utbyte gav klienterna sin rösträtt och röstade på det sätt som deras beskyddare instruerade dem att göra. Det forskarna ansåg var att de allra mäktigaste familjerna hade mängder med klienter bundna till sig som röstade efter familjeöverhuvudets vilja. På så sätt var det aristokraterna som uteslutande kontrollerade utgången av den romerska politiken då det enbart var dessa som hade råd att knyta tillräckligt med klienter till sig.²⁸ Genom att innesluta sig i olika fraktioner, vilka hölls ihop av ett finmaskigt nät av varierande personliga band, kämpade sedan aristokraterna sinsemellan om den politiska makten.²⁹

De mest framstående fraktionerna var *optimates* och *populares*. Optimaterna bestod av dem som försökte upprätthålla senatens auktoritet och popularerna var deras motståndare, vilka försökte motsätta sig optimaternas beslut genom att åberopa att de handlade efter folkets vilja. Det rådde dock en allmän konsensus bland forskare att dessa fraktioner inte fungerade likt vår tids politiska partier. Ämbetsmännen i Rom formade aldrig en regering då det i själva verket var betydligt vanligare att ämbetsmän med vitt skilda åsikter tillträdde samtidigt. Något gemensamt partiprogram utformades därför aldrig inför valen; rösterna lades på individuella politiker och inte på ett visst parti. Trots denna vetskap var dock forskare obenägna att släppa tanken på politiska fraktioner vilket i slutändan ofta ledde till att dessa kom farligt nära att beskrivas som moderna politiska partier.³⁰

I och med att P.A. Brunts bok *The Fall Of The Roman Republic* släpptes 1988 har dock denna syn fått kliva tillbaka.³¹ Borta är numera tanken på att patronus-klientförhållandet styrde hela den romerska politiken. Dessa osynliga kontaktnät hade aldrig något stöd i källorna, istället byggde deras existens på hypotetiska antaganden.³² Vänder man sig till källorna finns det tvärtom många exempel på omröstningar som gått emot aristokraternas vilja.³³ Tanken om fraktioner är därmed delvis också upplöst. *Optimates* och (framförallt) *populares* ses inte längre som två ständigt existerande sammanslutningar. Snarare var det som så att popularerna bestod av en, eller ibland flera, politiker som valde att sätta sig mot senatens beslut eller driva igenom egna beslut i särskilda frågor. När detta skedde sammanslöt sig den övriga senaten

---

²⁸ Brunt 1988, 27-28; Hammar 2013, 82-83.

²⁹ Hammar 2013, 83.

³⁰ Brunt 1988, 32-36.

³¹ Hammar 2013, 84.

³² Millar 1998, 7; Brunt 1988, 30-31.

³³ Brunt 1988, 28.

som optimerar för att hindra de trotsiga politikerna. Dessa politiska koalitioner var dock inte huggna i sten och kunde därför snabbt skifta beroende på vilken fråga som var uppe för debatt.³⁴

Detta paradigmskifte har lett till stora konsekvenser för synen på det politiska livet i Rom. Det tredje navet i politiken, folket, har i och med detta helt plötsligt givits en chans att hävda sig på den politiska scenen, vilken tidigare dominerats av senaten och ämbetsmännen. Synen på den romerska politikerns roll har därför ändrats från att han enbart ska ha pressat eller mutat folket till lydnad, till att han istället ska ha försökt övertyga folket om att rösta enligt hans linje. Det handlar dock inte om en demokratisk revolution. Att det krävdes pengar för att komma någon vart inom politiken anser fortfarande dagens forskare, men numera är man av uppfattningen att de som hade ekonomiska resurser inte kunde ignorera dem som inte hade det, vilket man tidigare hade ansett.³⁵

På grund av den nya insikten att folket faktiskt ägde inflytande började en ny teori att formas som gick ut på att den romerska politiken drevs framåt av en konkurrens mellan enskilda aristokrater, som samtidigt ständigt var övervakade av folket. Aristokraterna eftersträvade att bli framröstade till de högre ämbetena och för att lyckas med detta krävdes det att man kunde tala för sin sak. En politikers öde avgjordes därför till stor del i talarstolen på forum. Ansåg folket att man saknade kompetens, eller hade bristande moraliska värderingar, var ens politiska karriär dömd att misslyckas. En politikers skarpaste vapen var därför hans tunga och inte svärdet. Det var genom talets gåva en politiker kunde besegra sina motståndare. De romerska domstolarna ökade därför också i betydelse i det politiska livet. Det var här som unga och aspirerande politiker kunde slipa sina färdigheter innan de helt blottade sig för allmänhetens kritiska ögon.³⁶

Denna beskrivning kommer att utgöra grunden för framförallt den andra delen av min analys. Detta är dock bara en översiktsbild vilket innebär att fler tankar från de böcker jag använder kan komma att användas i mina slutsatser, dock givetvis markerade med fotnoter.

---

³⁴ Brunt 1988, 38.

³⁵ Brunt 1988, 28-29; Hammar 2013, 85-87, 91; Millar 1998, 223.

³⁶ Hammar 2013, 81, 87-92.

Analys

I följande avsnitt kommer en resultatredovisning att genomföras för att på så vis presentera det jag har funnit i mina källor. Jag kommer även att inkludera motiveringar till varför just dessa specifika avsnitt har valts ut så att läsaren lättare ska kunna följa med i mitt resonemang.

Argument för att republiken stärktes under sammansvärjningen

Medborgare! Idag ser ni att samhället och allas liv, er egendom och förmögenhet, era hustrur och barn och detta mäktiga väldes stamort, denna den lyckligaste och skönaste av städer, genom de odödliga gudarnas stora kärlek till er, genom mina bemödanden, åtgärder och faror har ryckts undan eld och svärd, ja, man kunde säga undan ödets käftar, och har räddats och givits er åter.³⁷

Dessa är orden som Cicero utropar till Roms folk efter att konspiratörerna gripits. Han talar som om att samhället har dött men mirakulöst återuppstått ur askan för att födas på nytt. Republiken stod alltså på ruinens brant men räddades tack vare gudarna och Cicero. Men vilka var då dessa människor som så när berövade republiken och dess medborgare livet?

Från ungdomsåren stod hans håg till inbördeskrig, mord, rån, politisk kamp; det var sådant han övande under sina tidiga mannaår. (---) Djärvt, lömskt, oberäkneligt var hans sinne; han var i alla avseenden hycklande och full av förställning, lysten efter andras rikedomar, slösaktig med sin egen...³⁸

Den man som åsyftas är ingen mindre än sammansvärjningens ledare Catilina. Hans anhängare beskrivs också i liknande ordalag:

... alla liderliga sällar, förövre, frossare som genom spel, utsvävningar, otukt hade förslösat sina arv, alla de som hade dragit på sig stora skulder för att köpa sig fria från sina hemska brott, vidare mördare och tempelskändare från jordens alla hörn, alla de som överbevisats inför domstol eller fruktade sina gärningars dom, dessutom sådana som med händer och tunga levde på mened eller medborgares blod (---) dessa var Catilinas förtrognaste vänner.³⁹

³⁷ Cic. *Catil.* III.1; Cavallin 1975, 47.

³⁸ Sal. *Cat.* 5; Cavallin 1969, 23.

³⁹ Sal. *Cat.* 14; Cavallin 1969, 28.

Det dessa avskyvärda människor planerade att göra var att mörda senatens konservativa medlemmar vilka var de som upprätthöll ”... *den mest vördnadsbjudande och ärevördiga församlingen i hela världen...*”.⁴⁰ Konspiratörerna planerade också att sätta hela Rom i brand för att i tumultet lättare kunna ta sig fram till sina offer.⁴¹

Dessa citat talar sitt tydliga språk. Hade senaten och kanske framförallt Cicero misslyckats med att stoppa konspiratörerna skulle republiken och det romerska folket ha varit förlorade. Makten skulle ha övertagits av en samling simpla skurkar vars enda önskan var att få lägga beslag på Roms rikedomar, utan någon tanke på rikets fortsatta existens.

Segern över Catilina var dock långt ifrån självskriven. Sallustius skriver oroväckande att: ”*I Italien fanns inga härar; Gnajus Pompejus förde krig i fjärran land (---) Senaten var inte på sin vakt: överallt rådde fullkomligt lugn, men just det gynnade Catilina.*”⁴² Cicero anklagade också sig själv och senaten för att vara passiv mot Catilinas öppna förräderi.⁴³ Hur lyckades då de legitima republikanska krafterna vända detta underläge till seger?

Konsulvalet 64 f.Kr. som både Catilina och Cicero ställde upp i utgör en viktig pusselbit för att svara på frågan. Av alla kandidater i valet var Cicero den enda som var son till en riddare (och därmed inte av lika hög börd som de övriga) och han var den första i sin familj som över huvud taget innehåft ett politiskt ämbete.⁴⁴ Normalt sett skulle senatorerna vägra att ledas av en sådan man. Sallustius menar dock att en av Catilinas medhjälpare av misstag röjde delar av sammansvärjningen precis innan konsulvalet och att:

Det var framförallt detta som fick folk att verka för Marcus Tullius Ciceros val till konsul. Tidigare brukade de flesta adelsmän brinnande av förtrytelse förklara att ämbetet fläckades om en aldrig så framstående uppkomling blev konsul. Men när läget blev hotande måste avund och högmod ge vika.⁴⁵

Detta citat visar på att ledarna för republiken lade sina stridigheter åt sidan för att kunna enas under samma flagg när de insåg att republiken var i fara. Eftersom ”uppkomlingen” Cicero

⁴⁰ Cic. *Catil.* I.9; Cavallin 1975, 25.

⁴¹ Sal. *Cat.* 43; Cavallin 1969, 43-44.

⁴² Sal. *Cat.* 16; Cavallin 1969, 29.

⁴³ Cic. *Catil.* I.4; Cavallin 1975, 24.

⁴⁴ Plut. *Cic.* x.4-vii.2; Perrin 1986, 109.

⁴⁵ Sal. *Cat.* 23; Cavallin 1969, 34.

var den mest lämpade för uppgiften fick han förtroendet. När Cicero sedan tillträdde röstade senaten även igenom:

...a decree that matters should be put in the hands of the consuls, who were to accept the charge and manage as best they knew how for the preservation of the city. Now, the senate is not wont to do this often, but only when it fear some great danger.⁴⁶

Citatet ser jag som ytterligare ett argument för att republiken enades, och därmed stärktes, av hotet från Catilina och hans anhängare. Detta eftersom senatorerna valde att lägga hela sin framtid i händerna på en riddares son, något de tidigare aldrig skulle ha gjort frivilligt. Eftersom republikens trupper inte befann sig i Italien var det framförallt denna enighet bland senatorerna som ledde fram till att Catilina besegrades. I det tal Cicero höll efter att konspiratörerna hade gripits säger han till exempel att: *"Vill man jämföra denna tacksägelsedag med alla andra ska man finna att de övriga har firats för framgångar i fält, endast den här för samhällsbevarande insatser."*⁴⁷ Avslöjandet av sammansvärjningen var således inte en militär triumf. Istället skulle man kunna tala om en konstitutionell seger eftersom republiken lyckades stå emot söndringen som Catilina skapade.

Ett dilemma uppstod dock när senaten skulle besluta om vilket straff de tillfångatagna konspiratörerna skulle få. Stränga straff kunde innebära fara för Cicero då fångarna var av hög börd och hade mäktiga vänner. Blev dock straffen för milda skulle istället republiken och dess värderingar dömas till döden.⁴⁸ De straff som därför slutligen föreslogs var avrättning eller livstids fängelse. Cicero förstod att den linje som skulle gynna honom bäst personligen var fängelse, eftersom han då skulle få tillkännage straffet inför Roms folk med Caesar (då det var Caesar som yrkade på fängelsestraff) vid sin sida, en man som var både älskad och respekterad av folket.⁴⁹ Inför senaten sade dock Cicero att *"... statens sannskyldiga väl måste gå före varje tanke på min personliga fara"*.⁵⁰ Han fortsatte sedan med att säga: *"... föredrar ni att ansluta er till Silanus [den senator som yrkade på dödsstraff] ska jag med lätthet inför Roms folk fria mig själv och er från anklagelser för grymhet, och jag tror jag kan bevisa att detta förslag är det vida mildaste."*⁵¹ Senatorerna beslutar sig därför till sist för att rösta igenom förslaget för dödsstraff, på bekostnad av Caesars folkliga stöd.

⁴⁶ Plut. *Cic.* xv.2-xvi.1; Perrin 1986, 119.

⁴⁷ Cic. *Catil.* II.15; Cavallin 1975, 52.

⁴⁸ Sal. *Cat.* 46; Cavallin 1969, 45.

⁴⁹ Cic. *Catil.* IV.9-11; Cavallin 1975, 62-63.

⁵⁰ Cic. *Catil.* IV.9; Cavallin 1975, 62.

⁵¹ Cic. *Catil.* IV.11; Cavallin 1975, 63.

Cicero var dock inte orolig, istället utropade han att senaten redan hade hela folket på sin sida:

Här ute står folk av alla samhällsklasser, alla yrken, alla åldrar; de fyller Forum, de fyller templen runt Forum, de fyller alla tillfartsvägar hit. Detta är nämligen första gången sedan Rom grundades som alla vill ett och detsamma (---) ja, herregud: se hur många de är, deras iver, deras tapperhet, deras sammanhållning till allas välgång och ära! Behöver jag nämna vårt riddarståndets medlemmar? De intar visserligen platsen efter er [senatorer] när det gäller att fatta de avgörande besluten, men i fråga om kärlek till sitt land tävlar de med er. Denna dag och dessa händelser kallar dem åter till ett endräktens förbund med er efter många års misshälligheter.⁵²

Tack vare hotet från sammansvärjningen hade inte bara senaten enats utan hela det romerska folket. Med en enad republik bakom sig hade Cicero inget att frukta *"Ty de lojala medborgarnas skydd är starkt, och jag ska åtnjuta det livet ut, statens auktoritet är stark, och den ska alltid, ordlös, försvara mig..."*⁵³ Efter att domarna verkställts ska folket också ha stått längst gatorna och hyllat Cicero som landets frälsare.⁵⁴ Konsuln ska sedan ha stigit fram och talat inför folket:

Natten faller på medborgare. Be till Jupiter där uppe, stadens skyddsgud och er, och bege er hem och sätt också den här natten ut vakter vid era hus, ehuru faran nu kan sägas vara över! Fler gånger ska ni inte behöva göra det, och i framtiden ska ni leva i evig fred, det lovar jag!⁵⁵

Revolutionen var nedslagen, republiken hade segrat och dess medborgare skulle för alltid leva i evig fred.

Argument för att republiken försvagades under sammansvärjningen

Det ovannämnda citatet kan tyckas vara något skrattretande med tanke på de många blodiga inbördeskrig som plågade republiken under dess sista år. Därför ska jag nu ge exempel på att sammansvärjningen kanske inte enbart stärkte republiken.

Låt oss först börja med vilka som deltog i sammansvärjningen. Tidigare beskrevs konspiratörerna som de värsta sortens människor på denna jord. Cicero själv skriver dock:

⁵² Cic. *Catil.* IV.14-15; Cavallin 1975, 65.

⁵³ Cic. *Catil.* III.27; Cavallin 1975, 57.

⁵⁴ Plut. *Cic.* xxii.2-xxiii.1; Perrin 1986, 137.

⁵⁵ Cic. *Catil.* III.29; Cavallin 1975, 57-58.

Yes, Caelius did support Catiline, after he had had several years' training in public life; and many, of all ranks and ages have done the same. For this Catiline, as I think you remember, showed in himself numerous features of excellence, if not modelled, at least drawn in outline.⁵⁶

Han erkänner också att:

I myself, yes, I say, I was once myself nearly deceived by him, when I took him for a loyal citizen, eager for the acquaintance of all the best men, and for a true and faithful friend. I had to see his crimes before I believed them, and to have my hands on them before I even suspected them.⁵⁷

Nu har tonen plötsligt ändrats. Catilina beskrivs inte längre i enbart negativa ordalag, tvärtom ägde han många av de egenskaper en god romare skulle ha. Men det kanske allra viktigaste citaten berättar för oss är att de som stöttade Catilina var romare av alla åldrar och rang – inte enbart mördare och tjuvar. Även Sallustius skriver: *”Ty det var ej blott deltagarna i sammansvärjningen som var gripna av vanvett utan överhuvudtaget stod alla lägre samhällsklasser i sin längtan efter omvälvning på Catilinas sida.”*⁵⁸ Sammansvärjningen tycks därför ha varit mer utbredd, eller i alla fall haft ett större stöd, än vad källorna först vill ge sken av. Catilinas armé ska till exempel ha bestått av 20000 man⁵⁹ som samlats ihop på bara ett par månader. När armén sedan slutligen besegras 62 f.Kr. fann också de segrande republikanska soldaterna både vänner och kusiner bland de stupade.⁶⁰ Detta anser jag vara ytterligare ett argument för att Catilina stöddes av vad senaten i vanliga fall skulle betrakta som goda romerska medborgare.

Att dessa människor enbart skulle vara ute efter andras makt och rikedomar kan också ifrågasättas. Det är inte omöjligt att ledarna för konspirationen ägde sådana ambitioner, men vad fanns det att hämta för den simple fotsoldaten? Om det bara var rikedom han sökte borde hans lojalitet till Catilina ha varit ytterst skör. Men *”... trots två senatsbeslut, trots de utfästa belöningarna hade ingen bland så många förmått röja sammansvärjningen, och ej hade någon enda avvikit från Catilinas läger...”*⁶¹ Kanske var det faktisk förändring i samhället de

⁵⁶ Cic. *Cael.* v.12; Gardner 1958, 419.

⁵⁷ Cic. *Cael.* vi.14; Gardner 1958, 423.

⁵⁸ Sal. *Cat.* 37; Cavallin 1969, 40.

⁵⁹ Plut. *Cic.* xvi.1-4.; Perrin 1986, 121.

⁶⁰ Sal. *Cat.* 61; Cavallin 1969, 60.

⁶¹ Sal. *Cat.* 36; Cavallin 1969, 40.

kämpade för och inte guld. Pengar fanns att hämta för den som övergav Catilina, men trots det hade ingen av dessa så kallade brottslingar lämnat sin post.

Vad som faktiskt skedde när senaten tog beslut om de tillfångatagna konspiratorerna är också oklart. Under debatten i senaten ska Crassus ha pekats ut som en av de sammansvurna, men på grund av att många senatorer hade stora skulder till honom var det ingen som ville lyssna till anklagelserna.⁶² Även Caesar ska ha fått misstankar riktade mot sig av bland annat Cicero. Inte heller dessa följdes dock upp och Cicero skulle senare anklagas för att medvetet ha släppt anklagelserna av rädsla för repressalier från Roms folk (vilka Caesar hade på sin sida).⁶³

Två av de mäktigaste männen i Rom pekades alltså ut för att ha samröre med Catilina. Oavsett om anklagelserna var sanna eller ej visar senatens ovilja att utreda ärendet att det fanns män i den romerska politiken som republikens förkämpar inte hade makt nog att kontrollera, trots att de stod anklagade för förräderi mot staten.

Avrättningarna av konspiratorerna skapade inte heller enbart jubel på Roms gator om man får tro Dio Cassius:

Toward Caesar, accordingly, the masses were well disposed, for the reasons given [då han talade mot dödsstraff], but they were angry at Cicero for the death of the citizens, and displayed their enmity in many ways. Finally, when on the last day of his office he desired to present his account and defence of all that he had done in his consulship, – for he certainly did take great pleasure not only in being praised by others but also in extolling himself, – they made him keep silent and did not allow him to utter a word outside of his oath (---) Nevertheless, Cicero, doing his best to resist them, added to his oath the statement that he had saved the city; and for this he incurred much greater hatred.⁶⁴

Källorna går dock isär på den här punkten. Plutarchos beskriver samma händelse: ”... *he pronounced, not the usual oath, but one of his own and a new one, swearing that in very truth he had saved his country and maintained her supremacy. And all the people confirmed his oath for him.*”⁶⁵ Något agg verkar således inte ha riktats mot Cicero när han svor sin ed om man får tro Plutarchos. Dock skriver han att konsulns självupptagenhet gick över gränsen:

⁶² Sal. *Cat.* 48; Cavallin 1969, 46-47.

⁶³ Plut. *Cic.* xx.4-xxi.3; Perrin 1986, 133; Plut. *Caes.* viii.2-4; Perrin 1986, 461.

⁶⁴ Dio. xxxvii; Cary 1984, 161.

⁶⁵ Plut. *Cic.* xxiii.1-3; Perrin 1986, 139.

So at this time Cicero had the greatest power in the state, but he made himself generally odious, not by any base action, but by continually praising and magnifying himself, which made him hateful to many. For there could be no session either of senate or assembly or court of justice in which one was not obliged to hear Catiline and Lentulus [Catilinas högra hand] endlessly talked about.⁶⁶

Även Sallustius påstår att ett hat uppstod mot Cicero⁶⁷ och Dio skriver också på nytt att:

Cicero (---) came near being tried then and there for the killing of Lentulus and the other prisoners. This charge, though technically brought against him, was really directed against the senate. For its members were violently denounced before the populace (---) on the ground that they had no right to condemn any citizen to death without the consent of the people.⁶⁸

Även om Dios första påstående skulle vara felaktigt finns det många andra indikationer på att alla inte var nöjda med senatens handlande under sammansvärjningen. Citaten slår därför delvis hål på bilden av att hela Roms befolkning skulle ha stått jublande längst stadens gator efter att Cicero verkställt avrättningarna.

Argument för att republiken stärktes efter sammansvärjningen

Republikens styrka ställdes återigen på prov kort efter segern över konspiratorerna. En folktribun vid namn Metellus Nepos lade fram förslaget att kalla hem Pompeius från sina fälttåg för att trygga stadens säkerhet från det påstådda kvarvarande hotet från Catilina. Detta var dock bara en täckmantel för att få Pompeius legioner in i staden. När väl dessa var inne skulle inte senaten ha någon annat val än utropa honom till diktator.⁶⁹ Cato, republikens andre store förkämpe jämte Cicero, kom dock till statens undsättning och trotsade både påkar och stenar för att få tala inför folket:

...when Cato had come forward with commendation and encouragement for the people, the majority of them stood prepared to put down Metellus by any and every means, and the senate in full session announced anew that it would assist Cato and fight to the end against the law, convinced that it would introduce sedition and civil war into Rome.⁷⁰

⁶⁶ Plut. *Cic.* xxiii.3-xxiv.4; Perrin 1986, 141.

⁶⁷ Sal. *Cat.* 22; Cavallin 1969, 33.

⁶⁸ Dio. xxxvii; Cary 1984, 165-167.

⁶⁹ Plut. *Cat. Mi.* xxvi.1-4; Perrin 1969, 297.

⁷⁰ Plut. *Cat. Mi.* xxviii.2-xxix.1; Perrin 1969, 303.

Tack vare Catos ingripande skickades inget ”nödprop” till Pompeius och republikens grundvalar hölls intakta. Generalen återvände dock till Italien i triumf 62 f.Kr. men utan sina legioner. Upprymd av sina militära framgångar skickade han då bud till senaten att skjuta upp konsulvalet så att han kunde närvara personligen. Återigen nekades dock hans krav av Cato och den övriga senaten.⁷¹ Efter sammansvärjningen hade alltså senaten kraft nog att stå upp mot den kanske mäktigaste generalen i hela riket och framgångsrikt hindra honom från att tillskansa sig politiska fördelar.

Även Cicero hyllar republikens fortsatta utveckling. Han talar om: “... *the importance of the Senatorial order, its unison with the knight, the concord of all Italy, the paralysed remains of the conspiracy, peace and plenty.*”⁷² Den enighet som skapades i republiken under sammansvärjningen verkar fortfarande leva kvar i allra högsta grad.

I Ciceros brev skildras också en rättegång. Mannen som stod anklagad var praetorn Clodius Pulcher. Hans förmodade brott var att han i kvinnokläder ska ha smugit sig in i Caesars villa under en religiös ceremoni enbart ämnad för kvinnor för att söka upp Caesars fru, men blivit tagen på bar gärning.⁷³ Då brottslingen var en högt uppsatt ämbetsman hölls en debatt på forum om man skulle föra målet till domstol.⁷⁴ Cicero beskriver händelsen på följande sätt:

The senate is a perfect Areopagus, all seriousness, steadfastness and firmness. For when the time came for passing the Senate's measure [att åtala Clodius], all those callow youths, Catiline's cubs, (---) asked the people to reject it. The consul Piso had to propose the law, but spoke against it.⁷⁵

Tumult uppstod och Cicero fortsätter:

Then you have Cato flying to the rostrum and giving Piso a slap in the face, if one can say ‘slap in the face’ of an utterance full of dignity, full of authority, and full of saving counsel. Our friend Hortensius joined him too, and many other loyalists (---). This rally of the conservatives broke up the meeting, and the senate was called together. In a full house a resolution was passed that persuasion should be used to induce the people to accept the measure...⁷⁶

⁷¹ Plut. *Cat. Mi.* xxix.4-xxx.3; Perrin 1969, 307.

⁷² Cic. *Att.* I. 14; Winstedt 1912, 43.

⁷³ Cic. *Att.* I.12; Winstedt 1912, 31.

⁷⁴ Cic. *Att.* I.13; Winstedt 1912, 35.

⁷⁵ Cic. *Att.* I.14; Winstedt 1912, 43.

⁷⁶ Cic. *Att.* I.14; Winstedt 1912, 43-45.

Över 400 senatorer ska ha röstat för resolutionen och enbart 15 stycken mot.⁷⁷ Spillrorna av sammansvärjningen, "Catilinas valpar", hade uppenbarligen ingen kontroll över senaten, trots att de verkar ha stöttats av en konsul. Senaten stod fortfarande på egna ben och fattade kloka och rättvisa beslut.

När rättegången väl inleddes gjorde också dessa valpar allt för att störa ordningen och hotade både juryn och vittnen. När Cicero klev upp i vittnesbåset för att vittna mot Clodius ska dock jurymedlemmarna ha ställt sig runt honom och skyddat honom med sina bara kroppar från Clodius mobb: "*The shouts of the jury, proclaiming me as the saviour of the country crushed and annihilated the defendant and all his supporters.*"⁷⁸ Citatet tyder på att Ciceros auktoritet fortfarande tycks vara stark vid tidpunkten för rättegången och att hans och senatens bragder under sammansvärjningen alljämt vägde tungt i publika sammanhang.

Argument för att republiken försvagades efter sammansvärjningen

Trots de republikanska krafternas gynnsamma utgångsläge inför rättegången (se ovan) fick Cicero och de övriga senatorerna till slut se sig besegrade efter att juryns röster hade räknats. Det var framförallt två män, vilka vi redan tidigare har stiftat bekantskap med, som låg bakom den oväntade utgången – nämligen Caesar och Crassus.

Caesar var ett viktigt vittne i rättegången i och med att det var hans villa som utgjorde brottsplatsen och det skvallrades om att Clodius hade en affär med hans fru. Mycket riktigt skilde sig Caesar kort efter att brottet uppdagats,⁷⁹ vilket tyder på att han ansåg att Clodius verkligen var skyldig till intrånget. När turen dock kom till Caesar för att vittna under rättegången sade han att han inget visste: "*Some say that Caesar made this deposition honestly; but according to others it was made to gratify the people, who were determined to rescue Clodius.*"⁸⁰

Till skillnad från Caesar hade Crassus ingen formell inblandning i rättegången. Detta stoppade honom dock inte från att likväl blanda sig i. Från den första till den sista dagen av rättegången sprang hans medhjälpare outtröttligt mellan jurymedlemmarnas bostäder med löften om

⁷⁷ Cic. *Att.* I.14; Winstedt 1912 45.

⁷⁸ Cic. *Att.* I.16; Winstedt 1912, 53.

⁷⁹ Plut. *Caes.* x.4-xi.1; Perrin 1986, 467.

⁸⁰ Plut. *Caes.* x.4-xi.1; Perrin 1986, 467.

pengar och beskydd. När således dagen kom för juryn att rösta var det 25 stycken som ansåg Clodius skyldig men 31 jurymedlemmar röstade för en friande dom.⁸¹

Crassus och Caesar hade därmed lyckats med det omöjliga uppdraget att fria Clodius från anklagelserna.⁸² Ciceros påstådda status som landsfader, som redan skulle ha krossat försvaret i och med hans vittnesmål, verkar följaktligen ha stått sig slätt mot Crassus och Caesars förehavanden. Inte heller folket verkar ha varit på republiken och Ciceros sida då Caesar inte ville stöta sig med dessa genom att vittna mot Clodius.

Förlusten kan vid första anblick tyckas vara obetydlig, men Cicero menar att denna lilla gnista antände en betydligt större eld vars lågor hotade att sluka hela republiken:

We thought that the condition of the Republic had been set on firm footing (---) and that its preservation was secured and established by the combination of all patriots and by the influence of my consulship. But, let me tell you, unless some god remembers us, it has been dashed from our grasp by this one trial, if one can call it a trial, when thirty of the most worthless scoundrels in Rome have blotted our right and justice for filthy lucre...⁸³

Tafatta försök gjordes för att återställa ordningen men:

The corruption of the jury by bribery and debauchery dealt a crushing blow to the republic (---). Though a senatorial decree has been passed about the bribery of juries, no law has been carried; the Senate has been frightened out of it, and the knights have been estranged. So this one year has overturned two bulwarks of the State which had been erected by me alone: for it has destroyed the prestige of the Senate and broken up the harmony of the orders.⁸⁴

Den enighet som rådde i republiken verkar nu definitivt vara upplöst. Riddarna och senaten har på nytt grävt upp stridsyxan och ingen av dem som kom till republikens undsättning under sammansvärjningen gick längre att finna.⁸⁵ ”Republikanerna” hade således tappat stödet från både riddarna och Roms folk och de kunde inte längre driva igenom beslut i senaten.

Vad var det då som gjorde Clodius så pass farlig för republiken? Att han tycks ha haft folkets stöd är en anledning. Plutarchos skriver att han vann stödet genom givmilda lagar och att han hade ett gott öga till de fattiga. Clodius organiserade även dessa lägre samhällsklasser till att

⁸¹ Cic. *Att.* I.16; Winstedt 1912, 55.

⁸² Cic. *Att.* I.16; Winstedt 1912, 49-51.

⁸³ Cic. *Att.* I.16; Winstedt 1912, 55-57.

⁸⁴ Cic. *Att.* I.18; Winstedt 1912, 79.

⁸⁵ Cic. *Att.* II.1; Winstedt 1912, 109.

delta i den romerska politiken.⁸⁶ Med deras hjälp kontrollerade Clodius Roms offentliga talarstolar⁸⁷ och sadet något som inte passade hade man tur om man tog sig levande därifrån.⁸⁸ En intressant iakttagelse är, som jag skrev tidigare i analysen, att även Catilina erhöll ett starkt stöd från de lägre samhällsklasserna. Genom Clodius verkar således Catilinas spöke ha fått en ny chans att hemsöka republiken.

Cicero själv tycks inte heller ha undgått likheterna mellan Clodius och sin forne fiende. I ett av sina tal säger han:

Jag såg ju själv, ja jag såg hur till och med en så lysande man som Quintus Hortensius, en prydnad för vårt samhälle, med nöd undgick att dödas av slavhopen när han gav mig sitt bistånd. Vid detta upplopp blev den förträfflige senatorenn Gaius Vibienus, som var tillsammans med Hortensius, så misshandlad att han dog. Och när har sedan dess den dolk som Clodius ärvde av Catilina fått vila?⁸⁹

I ett brev skriver han även att Clodius: ”... *behaved in such a way that a Catiline looks ultra-conservative beside him.*”⁹⁰ Clodius tycks därför inte bara ha efterträtt Catilina – han verkar till och med ha överträffat honom på vissa punkter.

När Cicero vittnade i rättegången fick han därför en ytterst farlig fiende i Clodius. Under sammansvärjningen hade Cicero som bekant kastat ut Catilina ur Rom, men han saknade medlen för att göra det samma med Clodius. Tvärtom var det Cicero själv som kastades ut ur huvudstaden när han 58 f.Kr. skickades i exil, anklagad för att ha avrättat konspiratörerna som tillfångatogs i samband med sammansvärjningen utan rättegång.⁹¹

Källorna har redan tidigare talat om att Cicero hotades med att ställas inför rätta för avrättningarna, men det var först Clodius som på allvar lyckades utnyttja sin motståndares akilleshäl. Genom att överge sin patriciska härkomst och låta sig adopteras in i en plebejisk familj öppnades möjligheten för honom att bli folktribun.⁹² När han väl blivit invald drev han igenom en lag, uppenbart riktad mot Cicero, som gjorde det straffbart att döma (eller ha dömt) en romare till döden utan rättegång.⁹³ Den store landsfadern Cicero, som bara fyra år tidigare hade hyllats på gatorna, blev därefter förvisad från Italien och den stad han påstod sig ha

⁸⁶ Plut. *Cic.* xxix.5-xxx.2; Perrin 1986, 157.

⁸⁷ Cic. *Sest.* xv.33-35; Gardner 1958, 79.

⁸⁸ Cic. *Mil.* 37; Cavallin 1975, 131.

⁸⁹ Cic. *Mil.* 37; Cavallin 1975, 130.

⁹⁰ Cic. *Att.* IV.3; Winstedt 1912, 275-277.

⁹¹ Plut. *Caes.* xiv.7-xv.2; Perrin 1986, 477; Cic. *Att.* III.1-2; Winstedt 1912, 197.

⁹² Cic. *Att.* II.12; Winstedt 1912, 143.

⁹³ Cic. *Att.* III.1; Winstedt 1912; 197. (Se sidans fotnot.)

räddat från undergång – fälld av de handlingar han hade utlovat skulle skapa evig fred i republiken.

Cicero behövde dock inte spendera resten av sitt liv i exil då hans vänner i senaten lyckades samla tillräckligt med kraft för att kalla hem honom efter en tid.⁹⁴ Republikanernas strid med Clodius verkar dock ha dragit fokus från ett betydligt allvarligare hot. Under tiden detta skedde hade nämligen tre män lagt beslag på den politiska makten: Caesar, Pompeius och Crassus. Genom att fylla forum med sina soldater under viktiga omröstningar såg de till att ingen kunde sätta sig upp mot dem.⁹⁵

Cicero var övertygad om att deras styre skulle komma att innebära slutet för republiken.⁹⁶ I ett av hans brev kan man läsa:

But, if it is true that our friend [Pompeius] has in his note-books as many pages of names of future consuls as of past, then Domitius has only one rival in his misfortunes – the country which has given up even hoping for better days.⁹⁷

Cicero trodde därför att Rom hade sett sin sista fria ämbetsman⁹⁸ vilket gjorde honom bedrövad: *"The State (---) has lost not only its sap and blood, but even all its old colour and outward semblance. There is in fact no Republic to give one a feeling of joy and peace."*⁹⁹ Han beslutar sig därför för att, i alla fall för en tid, lämna politiken och istället ägna sig åt litteratur och studier.¹⁰⁰ Ciceros och republikanernas krafter verkar vid det här laget ha varit helt uttömda och deras inflytande så pass litet att Cicero inte ens bemödade sig med att delta i politiken längre.

⁹⁴ Plut. *Cic.* xxvii.5-xxxviii.3; Perrin 1986, 167.

⁹⁵ Plut. *Pomp.* xlvi.4-xlviii.3, lvii.3-lvii.1; Perrin 1968, 239, 267-269.

⁹⁶ Cic. *Att.* II.9, II.20; Winstedt 1912, 137, 171.

⁹⁷ Cic. *Att.* IV.8a; Winstedt 1912, 293-295.

⁹⁸ Cic. *Att.* II.18; Winstedt 1912, 161.

⁹⁹ Cic. *Att.* IV.18; Winstedt 1912, 327-329.

¹⁰⁰ Cic. *Att.* IV.18; Winstedt 1912, 329.

Diskussion och slutsatser

Första frågan

Jag har nu presenterat sammansvärjningens påverkan på republiken och funnit argument både på att den stärktes och försvagades. Jag ska därför nu försöka ge ett svar på min första frågeställning: Stärktes eller försvagades republiken och dess förespråkare under och efter sammansvärjningen?

Avslöjandet av den catilinska sammansvärjningen var definitivt en framgång för republiken på många sätt. Hotet förde samman samhällsklasser på ett vis som inte skett sedan republikens grundande och skapade därmed en stabilare samhällsgrund. Det tåls dock att diskutera om Catilina verkligen var det monster som många av källorna vill framställa honom som, då till och med Cicero talar gott om honom, och om det reella hotet från konspiratörerna därmed var överdrivet.

Som jag redan har uttryckt i analysen är det mycket som tyder på att Catilinas karaktär verkligen har förvrängts då han verkade besitta en väldig förmåga att knyta anhängare av alla dess slag till sig. Jag anser dock att de metoder han använde för att försöka tillskansa sig makten var av yttersta hot för republiken. Han samlade en ansevärd armé och planerade att genomföra både mord och mordbrand på stadens befolkning. Att Cicero räddade Rom och republiken från mycket blodspillan är jag därför övertygad om.

Att republiken gick starkt ur sammansvärjningen demonstrerar också senatens pondus och beslutsamhet i frågan om Pompeius hemkomst. Skulle Catilina och de övriga konspiratörerna ha söndrat republiken skulle senaten aldrig ha haft kraft nog att stå upp mot Roms framgångsrikaste general. Pompeius hade dessutom vid tidpunkten fortfarande sina legioner till sitt förfogande, vilket gör bedriften än mer imponerande.

Man kan därför anse det vara självklart att republiken stärktes under sammansvärjningen. Jag skulle dock vilja argumentera för att detta bara är halva sanningen. Som tidigare nämnts deltog nämligen inte enbart mördare och skurkar i sammansvärjningen. Folk i alla åldrar och rang slöt upp kring Catilina, och han skydde varken stödet från de högsta eller lägsta av samhällsklasser. Att så många var beredda att ta till vapen och offra sina liv för Catilina tyder på att ett utbrett missnöje grodde mot republiken och dess ledare.

Jag anser därför att sammansvärjningen enbart ska ses som ett symptom på en allvarligare åkomma hos republiken. Detta går att utläsa från det faktum att rösterna för förändring inte dog ut med Catilina. Många önskade till exempel att Pompeius skulle kallas hem med sina legioner och att styret skulle överlåtas till honom istället för den sittande senaten.¹⁰¹ Catilina var heller inte i något avseende oersättlig då folket inom kort hittade en ny förkämpe i Clodius, vilket gjorde att kampen mot de konservativa senatorerna kunde fortsätta tämligen obehindrat.

Cicero begick dock misstaget att tro att Catilina var roten till det onda (eller kanske förledde han sig själv att tro det i sin jakt på ära och berömmelse). I själva verket tycks republikens febriga tillstånd ha skapats av samma individer som utgav sig för att försvara den, då Catilinas inflytande grundade sig i folkets missnöje gentemot dessa.

Catilina och hans närmaste medhjälpare gick dock troligtvis för långt när de hotade hela staden med blod och eld, vilket fick folket att trots allt hylla Cicero som deras räddare när konspiratörerna greps. I och med segern över Catilina stärktes därför republiken en kortare tid under och efter sammansvärjningen, men segern hejdade bara tillfälligt sjukdomsförloppet och utgjorde inget botemedel för republiken.

Jag anser att republikanerna därför begick ett stort misstag när de skulle förvalta sin seger. I tron om att deras makt och republikens framtid redan var säkrad, eftersom Catilina var besegrad, bortsåg de från folkets vilja. Cicero hade till exempel uppfattningen att politiken helt skulle överlåtas till de högsta klasserna och massorna skulle hålla sig utanför rikets affärer och ägna sig åt sitt.¹⁰²

Det första beviset på detta är när senaten ska besluta om vilket straff konspiratörerna ska få. Istället för att rådfråga folket väljer senaten att ta beslutet själv. Man går även mot Caesars, den senator som var populärast bland folket, linje om fängelsestraff. Cicero var dock som sagt övertygad om att han enkelt skulle kunna övertala folket om att detta beslut var det korrekta. Han verkar dock ha överskattat sin egen förmåga på den punkten då det är folkets nya förkämpe Clodius som skickar honom i exil på grund av avrättningarna.

Senaten förväntades också att upprätthålla och försvara de romerska värderingarna och fungera som en moralisk kompass.¹⁰³ Genom att avrätta konspiratörerna, som trots allt var

---

¹⁰¹ Plut. *Cat. Mi.* xxvi.4-xxvii.4; Perrin 1969, 299.

¹⁰² Brunt 1988, 54-55.

¹⁰³ Hammar 2013, 107.

romerska medborgare, utan rättegång kan många mycket väl ha ansett att senaten misslyckats med sin uppgift och därmed satt de moraliska principerna ur spel. Detta kan ha varit ytterligare en av anledningarna till att Ciceros verkställande av domarna med tiden kom att fördömas.

I rättegången mot Clodius väljer sedan republikanerna att på nytt att stå upp mot folkets vilja genom att försöka få deras förkämpe dömd. Den friande domen blir dock som bekant början på slutet på republikanernas korta dominans. För även om deras inflytande må ha varit stort i senaten hade de inget att sätta mot Clodius beväpnade folkmobbar. Dessa härskade på Roms gator och torg där beslut och lagar i slutändan skulle röstas igenom.¹⁰⁴

Caesar, Crassus och Pompeius insåg dock möjligheterna, men också farorna, med en uppretad befolkning. Jag menar att det just var denna insikt som gjorde att dessa tre lyckades ta makten från republikanerna. Caesar var som bekant populär bland folket redan innan sammansvärjningen och att han förespråkade fängelsestraff borde enbart ha stärkt hans ställning. Han väljer sedan återigen att följa den folkliga opinionen när han tillsammans med Crassus försöker rentvå Clodius under rättegången. På så sätt undviker Caesar (och Crassus) än en gång folkets vrede som drabbade de övriga senatorerna.

Pompeius och Caesar lägger senare också fram ett förslag på att land ska delas ut till de fattiga i staden. Republikanerna i senaten, bland annat Cicero och Cato, motsätter sig dock förslaget.¹⁰⁵ Cicero ansåg det vara viktigare att bevaka den rika jordadelns intressen då deras stöd var mer betydelsefullt för republiken.¹⁰⁶ Men med hjälp av Clodius och hans anhängare driver Pompeius och Caesar dock igenom förslaget mot senatens vilja.¹⁰⁷

Den bild som träder fram är således att de som valde att gynna Roms folk, och på så sätt vinna deras tillit, var också de som slutligen erhöll makten i sammansvärjningens kölvatten. Republikanerna valde gång efter gång att stå upp mot den folkliga opinionen och tappade därför makten till Caesar, Crassus och Pompeius som istället valde att liera sig med massorna. Resultatet av min undersökning kan därför också ses som en verifiering av den teori som presenterades tidigare i uppsatsen om att folket ägde inflytande i den romerska politiken och att gruppen felaktigt förbisetts i den tidigare forskningen.

¹⁰⁴ Hammar 2013, 149; Millar 1998, 224-225.

¹⁰⁵ Plut. *Cat. Mi.* xxxi.1-5; Perrin 1969, 311-313.

¹⁰⁶ Cic. *Att.* I.19; Winstedt 1912, 85-87.

¹⁰⁷ Plut. *Cat. Mi.* xxxi.1-5; Perrin 1969, 313.

Jag påstår dock inte att rikets transformation från republik till kejsardöme kan förklaras enbart av att folket valde att ge sitt stöd till Caesar. Folket var inte slavar under aristokraternas viljor, men de var inte allsmäktiga. Cicero skriver till exempel att triumvirerna med tiden kom att bli allt mer impopulära bland folket, men att det redan var för sent att stoppa dem.¹⁰⁸

Triumvirerna hade då övergett folket som maktbas till förmån för de utrustade legionerna.¹⁰⁹ Hade dock republikanerna valt att tillgodose folkets önskningar är det inte omöjligt att de skulle kunna ha hindrat triumvirerna från att uppnå sin politiska särställning, då folkets stöd var det första steget i deras maktövertagande.

Andra frågan

Jag ska nu försöka besvara min andra fråga: Hur förändrades det politiska livet i Rom till följd av sammansvärjningen?

Tidigare i uppsatsen skrev jag att det politiska livet i Rom följde principen att en politikers farligaste vapen var hans tunga och inte svärdet. Detta ser vi bland annat prov på när Cicero avvärjar Catilina steg för steg genom sina fyra tal mot honom, helt utan att använda något fysiskt våld. Efter sammansvärjningen hade dock Clodius och triumvirernas beväpnade folkhopar, bestående av Catilinas tidigare anhängare, tagit kontrollen över talarstolarna och de försvarslösa senatorerna kunde inte längre göra sina röster hörda. Plutarchos skriver:

And so at this time, when he [Cicero] came out of his litter to plead Milo's cause and saw Pompey stationed on the heights as in a camp, and arms flashing all around the forum, he was confounded and could scarcely begin his speech, for his body quivered and his voice faltered...¹¹⁰

Inte ens den man som kan sägas ha personifierat den romerska talekonsten, med den kanske vassaste tungan i hela republiken, vågade längre hålla publika tal. Intressant är också att den man som fick Cicero att skaka av rädsla var Pompeius, vars tal sällan föll åhörarna i smaken, vilket ofta gjorde honom till åtlöje.¹¹¹ Sin oförmåga att tala till trots är det dock Pompeius och inte Cicero som dominerar forum, vilket inte borde ha varit fallet om de gamla politiska

¹⁰⁸ Cic. *Att.* II.20, II.21; Winstedt 1912, 169, 175-177.

¹⁰⁹ Brunt 1988, 45.

¹¹⁰ Plut. *Cic.* xxxv.4-xxxvi.3; Perrin 1986, 173.

¹¹¹ Cic. *Att.* I.14; Winstedt 1912, 39-41.

spelreglerna var gällande. Utifrån detta kan jag således konstatera att svärdet måste ha tagit tungans plats som den romerska politikerns viktigaste vapen efter sammansvärjningen. Det fysiska angreppet har följaktligen trumfat det verbala då det politiska våldet blev allt mer till en vardag i Rom.

Man kan också se en utveckling mot att den romerska politiken blir allt mer realpolitisk/målorienterad. Till att börja med kan vi se att släktskap och börd inte väger lika tungt i politiken längre som det tidigare hade gjort.¹¹² Att Cicero blev vald till konsul kan ses som ett exempel på detta. Som man kan läsa i analysen skulle senatorerna aldrig låta sig styras av en man med lägre börd, men då situationens allvar krävde en stark ledare valde de att tumma på sina principer. Att Clodius övergav sin patriciska härkomst för att kunna väljas till folktribun är också ett tydligt exempel på att faktiska politiska resultat var av större värde än förfäders svunna bedrifter.

Jag anser dock att denna realpolitik ledde till ett hårdare politisk klimat där inget var förbjudet och allt tillåtet. Moral, dygd och etik hade tidigare varit ledord inom den romerska politiken¹¹³ men ändamålen verkar i allt högre grad ha helgat medlen vid tidpunkten för sammansvärjningen. Vi ser det när Catilina hotar med mord och mordbrand för att ta makten. Vi ser det när senaten svarar med att avrätta konspiratörerna utan varken någon rättegång eller folkets godkännande, för att röja hotet ur vägen så snabbt som möjligt. Och vi ser det när folket väljer att slåss för Clodius sak, trots hans bristande moraliska karaktär, eftersom han framlägger lagförslag som gynnar dem. Sallustius sammanfattar mina tankar på ett passande sätt:

Ärelystnaden tvang många att bli bedräglig, att hålla en åsikt gömd i hjärtat, ha en annan på tungan, att värdera vänskap och fiendskap inte efter deras värde utan efter nyttan, att hellre visa vänlig uppsyn än ha ett vänligt sinne.¹¹⁴

Jag vill påstå att det är just denna utveckling som leder till att våldet kan ta herravälde över den romerska politiken. Sammansvärjningen bidrar till detta genom att trappa upp det politiska spelet och sätta den ”moraliska kompassen” ur spel.

Ytterligare en fundamental del av det politiska livet i Rom förändras efter den catilinska sammansvärjningen. Jag har tidigare i uppsatsen behandlat att en viktig del av den romerska

---

¹¹² Hammar 2013, 95-96, 107.

¹¹³ Hammar 2013, 89, 94, 107.

¹¹⁴ Sal *Cat.* 10; Cavallin 1969, 26.

politiken var konkurrensen mellan enskilda aristokrater. Det var genom denna kamp som kandidater till ämbetena gallrades ut. I och med att Caesar, Crassus och Pompeius tar makten i Rom tycks emellertid denna betydelsefulla tävlan dö ut. Istället ersätts den av att triumvirerna själva beslutar om vilka som förtjänar en ämbetspost. I analysen kan vi som bekant läsa att Pompeius har en lika lång lista på forna konsulerna som han har över kommande, samt att Rom troligtvis sett sin sista fria ämbetsman.

Ännu ett bevis på att den fria politiska konkurrensen ströps är rättegången mot Clodius. Med en mutad jury och ett vittne som troligtvis gjorde sig skyldig till mened, eller i alla fall undanhöll sanningen, kan den inte annat än klassas som rättsvidrig i mina, och Ciceros, ögon. Som tidigare nämnts var rättegången en viktig del i en romares politiska karriär. Det var här han kunde slipa sina färdigheter och utvecklas som politiker. Om rättsväsendet var korrupt, vilket rättegången mot Clodius visar, spelade det dock inte någon roll hur begåvad man var. Företrädde man fel sida var en förlust oundviklig. Hade en politiker (eller en aspirerande sådan) således inte rätt kontakter, lämpligen någon inom triumvirernas led, var dennes fortsatta politiska karriär i stor fara.

Sammanfattning

Mitt syfte med denna uppsats var att undersöka vilken påverkan den catilinska sammansvärjningen hade på den romerska republiken. Min frågeställning var således följande:

1. Stärktes eller försvagades republiken och dess förespråkare under och efter sammansvärjningen?
2. Hur förändrades det politiska livet i Rom till följd av sammansvärjningen?

Genom att tillämpa en hermeneutisk metod på mitt källmaterial, bestående av texter av Cicero, Sallustius, Plutarchos och Cassius Dio, fann jag citat och referat som var relevanta för mina frågeställningar. Dessa sammanställde jag sedan i min analys uppdelade i citat som visade på att republiken stärktes eller citat som visade att republiken försvagades under och

efter sammansvärjningen. För att besvara min andra fråga var jag även tvungen att skriva en redogörelse över det teoretiska perspektivet på den romerska republiken. Tanken var sedan att undersöka om källmaterialet visade på avvikelser från denna redogörelse.

Mina resultat visade att republikanerna temporärt stärktes av sammansvärjningen. Hotet från Catilina enade Roms samhällsklasser och genom Ciceros ingripande räddade han staden från mycket blodspillan. Att senaten satte sig upp mot Pompeius, rikets kanske mäktigaste general, strax efter sammansvärjningen visar också på att republiken stärkts.

Enligt min mening var dock inte Catilina det verkliga hotet mot republiken. Det var framförallt de som utgav sig för att försvara den som var den verkliga faran. Dessa vägrade att samarbeta med folket, vars missnöje mot det republikanska styret var grunden till Catilina och Clodius destruktiva inflytande. I tron om att faran var över när Catilina besegrades valde republikanerna att stå upp mot folket och alienera dem från politiken.

Caesar, Crassus och Pompeius valde dock att liera sig med massorna. De följde den folkliga opinionen och kunde genom deras stöd ta makten från republikanerna. De republikanska senatorerna hade nämligen inget att sätta mot de beväpnade folkmassorna som kontrollerade stadens offentliga platser.

Angående förändringar i det politiska livet fanns det ett par olika företeelser som gick att urskilja. För det första tappade talaren sin upphöjda roll i politiken. Hade man inte uppbackning av beväpnade anhängare hade en politikers ord ingen bäring. Den andra förändringen jag fann var att den romerska politiken utvecklades allt mer åt det realpolitiska hållet. Moral, dygd, etik och börd som tidigare hade varit ledord i politiken fick kliva åt sidan för jakten på makt och konkreta resultat.

Slutligen fann jag även bevis på att konkurrensen mellan enskilda aristokrater, vilken gallrade ut kandidater till de högsta politiska ämbetena, försvann i och med triumvirernas maktövertagande. De hade tillräckligt med makt för att själva bestämma vem de tyckte skulle tillåtas att ställa upp i valen. Genom mutor kontrollerade också triumvirerna Roms domstolar. Dessa hade tidigare fungerat som förberedande moment för aspirerande politiker, men i och med att rättsväsendet korrumpades blev det dock svårt för en politiker att klättra i karriären om denne inte hade rätt kontakter.

Källförteckning

Antika källor

- Cic. *Att.* Marcus Tullius Cicero, *Cicero: Letters to Atticus I*, översättning av E. O. Winstedt (Loeb Classical Library), London & Cambridge 1912.
- Cic. *Cael.* Marcus Tullius Cicero, *The speeches of Cicero: Pro Caelio-De Provinciis Consularibus-Pro Balbo*, översättning av R. Gardner (Loeb Classical Library), Storbritannien 1958.
- Cic. *Catil.* Marcus Tullius Cicero, *Sex tal inför senaten och folket*, översättning av Bertil Cavallin, Uddevalla 1975.
- Cic. *Mil.* Marcus Tullius Cicero, *Sex tal inför senaten och folket*, översättning av Bertil Cavallin, Uddevalla 1975.
- Cic. *Sest.* Marcus Tullius Cicero, *The speeches of Cicero: Pro Sestio and In Vatinius*, översättning av R. Gardner (Loeb Classical Library), Storbritannien 1958.
- Dio. Cassius Dio, *Dio's Roman History III*, översättning av Earnest Cary (Loeb Classical Library), London 1984.
- Plut. *Caes.* Plutarchos, *Plutarch's Lives VII: Demosthenes and Cicero, Alexander and Caesar*, översättning av Bernadotte Perrin (Loeb Classical Library), London 1986.
- Plut. *Cat. Mi.* Plutarchos, *Plutarch's Lives VIII: Sertorius and Eumenes, Phocion and Cato the Younger*, översättning av Bernadotte Perrin (Loeb Classical Library), London 1969.
- Plut. *Cic.* Plutarchos, *Plutarch's Lives VII: Demosthenes and Cicero, Alexander and Caesar*, översättning av Bernadotte Perrin (Loeb Classical Library), London 1986.

Plut. *Pomp.* Plutarchos, *Plutarch's Lives V: Agesilaus and Pompey, Pelopidas and Marcellus*, översättning av Bernadotte Perrin (Loeb Classical Library), London 1968.

Sal. *Cat.* Gaius Crispus Sallustius, *Catilina, Jughurta*, översättning av Bertil Cavallin, Uddevalla 1969.

Litteratur

Brunt (1988) Brunt, P.A. 1988. *The Fall of the Roman Republic and Related Essays*, Oxford.

Hammar (2013) Hammar, I. 2013. *Making Enemies: The Logic of Immorality in Ciceronian Oratory*, Lund.

Jones (1936) Jones, L.F. 1936 'Crassus, Caesar and Catiline', *The Classical Weekly*, 29, 89-93.

Kaplan (1968) Kaplan, A. 1968. *Catiline: The Man and His Role in the Roman Revolution*, New York.

Millar (1998) Millar, F. 1998. *The Crowd in Rome in the Late Republic*, Ann Arbor.

Odahl (1971) Odahl, M.C. 1971. *The Catilinarian Conspiracy*, Connecticut.

Wikander (2003) Wikander, C. & Wikander, Ö. 2003. *Antikens historia: Europa i vardande*, Lund & Stockholm.

Yavetz (1963)

Yavetz, Z. 1963. 'The Failure of Catiline's Conspiracy', *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 12, 485-499.

Elektroniskt material

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/hermeneutik#>, sökdatum 2014-01-05.